

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana. Dopuštenje za ponovno objavljivanje ovog prijevoda dano je isključivo u svrhu uključivanja u HUDOC bazu podataka Suda.

© Office of the Agent of the Republic of Croatia before the European Court of Human Rights. All rights reserved. Permission to re-publish this translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Bureau de l'Agent de la République de Croatie devant la Cour européenne des droits de l'homme. Tous droits réservés. L'autorisation de republier cette traduction a été accordée dans le seul but de son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

PRESUDA LABITA PROTIV ITALIJE (zahtjev br. 26772/95)

.....

PRAVO

1. NAVODNA POVREDA ČLANKA 3. KONVENCIJE

112. Podnositelj zahtjeva je prigovorio kako je u prvim mjesecima svog boravka u pritvoru u Zatvoru Pianosa bio podvrgnut postupanju protivnom članku 3. Konvencije koji propisuje:

"Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni."

A. Navodi o zlostavljanju u Zatvoru Pianosa

113. Vlada je priznala kako je tijekom ljeta i jeseni 1992. godine situacija u Zatvoru Pianosa bila veoma teška, posebno zbog izrazito napete atmosfere u to vrijeme.

114. Vlada je prvotno pred Komisijom tvrdila sljedeće: "Te žaljenja vrijedne radnje počinili su neki čuvari na vlastiti poticaj; takvi se prekršaji ne mogu smatrati dijelom opće politike. Takvo osude vrijedno ponašanje, nepredviđeno i neželjeno (upravo suprotno: predstavljalo je kazneno djelo) ne može povlačiti odgovornost države, koja je naprotiv reagirala putem sudskih vlasti kako bi ponovno uspostavila vladavinu prava koju ovakvi događaji imaju svrhu narušiti."

115. Međutim, na ročištu pred Sudom, Vlada je iznijela prethodnu tvrdnju da se u nedostatku bilo kakvih uvjerljivih medicinskih dokaza ne može smatrati kako je u ovom predmetu dosegnuta razina težine djela potrebna za povredu članka 3. Konvencije.

116. U svakom slučaju, Vlada se nije složila sa zaključkom Komisije da je talijanska država propustila reagirati na čine nasilja koje su počinili njeni agenti. Vlada je tvrdila kako činjenica da je istraga vođena radi otkrivanja čuvara koji su navodno bili odgovorni za zlostavljanja bila neuspješna, ne znači da je došlo do povrede članka 3., jer se sudska praksa Suda koja se odnosi na to pitanje ne može tumačiti na način da država nije ispunila svoje obveze iz članka 3. Konvencije ako istraga nije završena osudom. Tu se naprotiv radi o pitanju je li istraga provedena revno odnosno jesu li vlasti bile krive zbog pogrešaka ili propusta. U ovom su predmetu vlasti koje su vodile istragu pokazale odlučnost i nisu štedjele napora kako bi otkrile odgovorne. Upravo suprotno, za neuspjeh istrage odgovoran je podnositelj zahtjeva jer nije zatražio medicinski pregled odmah nakon što je bio podvrgnut zlostavljanju o kojemu je riječ. Nadalje, činjenica da podnositelj zahtjeva, jedini svjedok koji je mogao pružiti izravne dokaze, nije mogao prepoznati čuvare s fotografija koje su mu pokazane ukazivala je na to da bi svaka daljnja radnja istražitelja bila uzaludna.

117. Podnositelj zahtjeva je rekao kako je osobito između srpnja i rujna 1992. godine bio podvrgnut brojnim činima nasilja, ponižavanja i omalovažavanja, prijetnjama i drugim oblicima mučenja, kako tjelesnog tako i psihičkog (vidi stavak 29. ove presude). Mnogo su ga puta pljuskali i udarali, te je pretrpio ozljede prstiju, koljena i testisa. Bio je podvrgavan pretraživanju tijela pod tušem, a tijekom medicinskih pregleda nisu mu skidane lisice. Njegovi su prosvjedi bili uzaludni, čak i opasni. Jednom prigodom kad je prosvjedovao nakon što su mu čuvari poderali odjeću, jedan od čuvara mu je prijetio, te ga je vrijeđao i udario. Kao posljedica toga, oštećene su mu naočale i umjetni zub, te mu je - kako se može vidjeti iz njegovog zdravstvenog kartona – uskraćeno dopuštenje da ih popravi. Psihički poremećaji od kojih je patio od vremena kad je bio zatočen u Pianosi potvrđeni su u medicinskoj potvrdi od 20. travnja 1996. godine.

118. Podnositelj zahtjeva je tvrdio kako je tadašnja vlada nedvojbeno znala za incidente u Zatvoru Pianosa, i dopuštala ih. U vezi s time pozvao se na bilješku koju je sastavio sudac iz Livorna nadležan za izvršenje kazni u kojoj se navodi kako je namjera metoda korištenih u Pianosi bila ta da budu sredstvo zastrašivanja zatvorenika. Nadalje, činjenica da je njegova kaznena prijava bila odbačena jer počinitelji nisu mogli biti identificirani značila je odobrenje protuzakonite radnje i pokazala kako je tadašnja vlada prouzročila i poticala događaje u Pianosi.

119. Kao što je to Sud izjavio u mnogo navrata, u članak 3. ugrađena je jedna od temeljnih vrijednosti demokratskog društva. Čak i u najtežim okolnostima kao što je borba protiv terorizma i organiziranog kriminala, Konvencija u apsolutnom smislu zabranjuje mučenje, odnosno nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje. Za razliku od većine materijalnih odredaba Konvencije i Protokola br. 1. i 4., članak 3. ne propisuje nikakve izuzetke, a članak 15., stavak 2. ne dopušta nikakva odstupanja od članka 3. čak niti u slučaju izvanrednog stanja koje ugrožava opstanak naroda (vidi predmet *Selmouni protiv Francuske* [GC], br. 25803/94, stavak 95., ECHR 1999-V, te presudu u predmetu *Assenov i drugi protiv Bugarske* od 28. listopada 1998. godine, *Reports of Judgements and Decisions* 1998-VIII, str. 3288., stavak 93.). Konvencija u apsolutnom smislu zabranjuje mučenje i nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, bez obzira na ponašanje žrtve (vidi presudu u predmetu *Chahal protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 15. studenoga 1996. godine, *Reports* 1996-V, str. 1855., stavak 79.). Stoga je, u svrhe članka 3., narav kaznenog djela koje je podnositelj zahtjeva navodno počinio nevažna.

120. Sud podsjeća kako zlostavljanje mora doseći minimalnu razinu teškog zlostavljanja da bi potpalo u domašaj članka 3. Ocjena te minimalne razine je relativna: ona ovisi o svim okolnostima predmeta, kao što su trajanje zlostavljanja, njegovi tjelesni i/ili psihički učinci, te, u nekim slučajevima, spol, dob i zdravstveno stanje žrtve. U odnosu na osobu lišenu slobode, pribjegavanje fizičkoj sili koje nije strogo uvjetovano njenim vlastitim ponašanjem umanjuje ljudsko dostojanstvo i u načelu predstavlja povredu prava iz članka 3. (vidi presudu u predmetu *Tekin protiv Turske* od 9. lipnja 1998. godine, *Reports* 1998-IV, str. 1517-18, stavci 52. i 53., te naprijed citiranu presudu u predmetu *Assenov i drugi*, str. 3288., stavak 94.).

Sud je smatrao kako je postupanje "nečovječno" kad je, *inter alia*, bilo unaprijed smišljeno, neprekidno se primjenjivalo satima i prouzročilo ili stvarnu tjelesnu ozljedu ili veliku tjelesnu ili duševnu patnju, a "ponižavajuće" kad je bilo takvo da je u žrtvama budilo osjećaje straha, tjeskobe i inferiornosti koji su ih mogli poniziti i omalovažiti. Da bi kažnjavanje ili postupanje vezano za njega bilo "nečovječno" ili "ponižavajuće", patnja ili poniženje koje oni povlače za sobom moraju u svakom slučaju prelaziti granice onog neizbježnog elementa patnje ili poniženja povezanog s određenim oblikom legitimnog postupanja ili kažnjavanja. Pitanje je li svrha postupanja bila poniziti ili omalovažiti žrtvu daljnji je čimbenik koji treba uzeti u obzir (vidi, na primjer, predmet *V. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 24888/94, stavak 71., ECHR 1999-IX, te presuda u predmetu *Raninen protiv Finske* od 16. prosinca 1997. godine, *Reports* 1997-VIII, str. 2821-22, stavak 55.), ali iz toga što takva svrha ne postoji ne može se kategorički zaključiti da nije došlo do povrede članka 3.

121. Navodi o zlostavljanju moraju biti potkrijepljeni odgovarajućim dokazima (vidi, *mutatis mutandis*, presudu u predmetu *Klaas protiv Njemačke* od 22. rujna 1993. godine, Serija A br. 269, str. 17-18, stavak 30.). Radi ocjene tih dokaza, Sud prihvaća standard dokazivanja "izvan razumne dvojbe", ali dodaje kako takav dokaz može proizlaziti iz istodobnog postojanja dostatno jakih, jasnih i neproturječnih premisa odnosno sličnih neosporenih predmnijeva o činjenicama (vidi presudu u predmetu *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 18. siječnja 1978. godine, Serija A br. 25, str. 64-65, stavak 161. *in fine*).

122. U ovom se predmetu zlostavljanje kojemu podnositelj zahtjeva prigovara sastojalo s jedne strane od pljuskanja, udaraca, gnječenja testisa i udaraca palicom, a s druge strane od uvreda, nepotrebnih pretraživanja tijela, čina ponižavanja (kao što je zahtjev da ostane vezan liscama tijekom medicinskih pregleda), zastrašivanja i prijetnji.

123. Sud prije svega primjećuje kako je na ročištu koje se održalo pred njime Vlada obrazlagala kako nema medicinskih dokaza koji bi dokazivali da je postupanje doseglo takvu razinu teškog zlostavljanja kad nastupa povreda odredbe na koju se poziva. Iako taj argument nije iznesen u ranijoj fazi postupka, Sud ga unatoč tome mora ispitati s obzirom na važnost i ozbiljnost utvrđenja povrede članka 3. Konvencije.

124. Sud bilježi kako podnositelj zahtjeva, kako je rekla Vlada, nije pružio nikakve uvjerljive dokaze u potporu svojih navoda o zlostavljanju, niti je dostavio iscrpni opis zlostavljanja kojem su ga čuvari u Zatvoru Pianosa navodno podvrgnuli, osobito između srpnja i rujna 1992. godine. Ograničio se na opisivanje situacije koja je, kako je rekao, u Pianosi u to vrijeme bila raširena, te na pozivanje na bilješku predsjednika suda nadležnog za izvršenje kazni od 12. prosinca 1996. godine (vidi stavak 50. ove presude). Štoviše, jedini konkretni dokazi o tom pitanju koje je podnositelj zahtjeva pružio, to jest medicinska

evidencija Zatvora Pianosa (vidi stavke 31. do 33. ove presude), medicinsko izvješće od 24. ožujka 1995. godine, snimka njegovih koljena od 3. travnja 1996. godine (vidi stavak 34. ove presude), te potvrda o njegovom duševnom zdravlju izdana 20. ožujka 1996. godine (vidi stavak 35. ove presude) nisu dovoljni da se ispuni ta praznina. Stoga u zatvorskoj medicinskoj evidenciji nema ničega što bi dokazivalo da problemi koje je podnositelj zahtjeva imao s umjetnim zubom potječu od udaraca koje mu je zadao čuvar. Niti ima ikakvih dokaza da su njegove ozljede koljena prouzročene zlostavljanjem, posebno zbog toga što u vezi s time medicinsku pomoć nije tražio do 10. kolovoza 1993. (iako je tvrdio da se do kraja rujna 1992. zlostavljanje značajno smanjilo, pa čak i da je prestalo). Osim toga, potvrda u kojoj se navodi da pati od psiholoških poremećaja izdana je oko tri i pol godine nakon incidenata o kojima je riječ i ne ukazuje ni na kakvu uzročnu vezu (u njoj se samo navodi da su poremećaji počeli prije tri godine – drugim riječima, nakon što su prestali incidenti kojima prigovara).

125. Sud uviđa kako zatvorenici može biti teško pribaviti dokaze o zlostavljanju koje su počinili njihovi zatvorski čuvari. U vezi s time, Sud bilježi kako je podnositelj zahtjeva naveo da su čuvari u Pianosi na zatvorenike vršili pritisak prijeteci im odmazdom ako ih prijave. Sud, međutim, primjećuje kako podnositelj zahtjeva nije dao naslutiti da mu je, na primjer, ikad uskraćeno dopuštenje da posjeti liječnika. Osim toga, podnositelj zahtjeva je putem svojih odvjetnika podnio nekoliko zahtjeva pravosudnim vlastima, prvenstveno tražeći puštanje iz zatvora (vidi stavke 14., 15., 19. i 21. ove presude). Ti su zahtjevi podneseni ubrzo nakon rujna 1992. godine, to jest, nedugo nakon što je dotično zlostavljanje smanjeno ili je prestalo. Međutim, on se na postupanje prema sebi nije žalio sve do pripremnog ročišta od 2. listopada 1993. godine (vidi stavak 36. ove presude). Podnositelj zahtjeva nije dao nikakvo objašnjenje za takvo značajno kašnjenje.

126. Sud je ispitao bilješku predsjednika suda nadležnog za izvršenje kazni od 12. prosinca 1996. godine. Komisiji je tu potvrdu u stvari dostavila Vlada (vidi stavak 50. ove presude). Ne podcjenjujući ozbiljnost stvari koje se u njoj kritiziraju, Sud ipak ne može izgubiti iz vida činjenicu da ta bilješka ne predstavlja ništa više od jedne opće ocjene koja se nije temeljila na konkretnim i provjerljivim činjenicama. Stoga ju ne može smatrati odlučnim dokazom.

127. U tim okolnostima, Sud smatra kako materijal koji mu je predložen u pogledu tvrdnje podnositelja zahtjeva da je bio podvrgnut tjelesnom i psihičkom zlostavljanju u Zatvoru Pianosa ne predstavlja dostatan dokaz koji bi potkrijepio taj zaključak.

128. Osim toga, takvo utvrđenje suda ne dovode u pitanje niti opći uvjeti koji su vladali u Zatvoru Pianosa *tempore criminis*, a koje je u svom izvješću od 5. rujna 1992. godine opisao sudac iz Livorna nadležan za izvršenje kazni (vidi stavke 42. do 43. ove presude): izvješće ne sadrži nikakve dokaze koji bi bili izravno mjerodavni za položaj podnositelja zahtjeva, a težina i opseg zlostavljanja opisanog u njemu su nakon istraga obavljenih od strane dotičnih zatvorskih vlasti smanjeni na manje uznemirujuću mjeru (vidi stavke 44. do 46. ove presude).

129. Zaključno, budući da mu predloženi dokazi ne omogućuju utvrditi izvan svake razumne sumnje kako je podnositelj zahtjeva bio podvrgnut zlostavljanju dovoljno teškom da potpadne u domašaj članka 3. Konvencije, Sud smatra kako nema dovoljno dokaza na temelju kojih bi mogao zaključiti kako je došlo do povrede članka 3. Konvencije zbog navodnog zlostavljanja.

B. Narav provedenih istraga

130. Sud primjećuje kako su, kad ih se uzme zajedno, izjave koje je podnositelj zahtjeva dao istražnom sucu iz Trapanija na ročištu od 2. listopada 1993. godine i karabinjerima 5. siječnja 1994. godine navodile na osnovanu sumnju da je podnositelj zahtjeva u Zatvoru Pianosa bio podvrgnut neprimjerenom postupanju.

Ne smije se osim toga ni zaboraviti kako su tijekom razdoblja o kojemu je riječ uvjeti boravka u pritvoru u Pianosi bili u središtu medijske pozornosti (vidi stavak 44. presude), te kako su se i drugi zatvorenici tužili na postupanje slično onome koje je opisivao podnositelj zahtjeva (vidi stavke 36. i 43. ove presude), što je dalo dodatnu vjerodostojnost njegovim navodima.

131. Sud smatra da u slučaju kad pojedinac iznese vjerodostojnu tvrdnju da je pretrpio postupanje protivno članku 3. od strane policije ili drugih sličnih agenata države, ta odredba zajedno s općom dužnošću države na temelju članka 1. Konvencije da "svakoj osobi pod svojom jurisdikcijom osigura prava i slobode određene u Konvenciji", podrazumijeva da se treba provesti djelotvorna službena istraga. Kao što je slučaj s istragom iz članka 2., i ta istraga treba biti takva da može dovesti do otkrivanja i kažnjavanja odgovornih (vidi, u vezi s člankom 2. Konvencije, presudu u predmetu *McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 27. rujna 1995. godine, Serija A br. 324, str. 49., stavak 161., presudu u predmetu *Kaya protiv Tuske* od 19. veljače 1998. godine, *Reports* 1998-I, str. 324., stavak 86., te presudu u predmetu *Yasa protiv Turske* od 2. rujna 1998. godine, *Reports* 1998-VI, str. 2438., stavak 98.). Kad to ne bi bilo tako, opća zakonska zabrana mučenja, te nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja, unatoč svojoj temeljnoj važnosti (vidi stavak 119. ove presude), bila bi nedjelotvorna u praksi i u nekim bi slučajevima bilo moguće da agenti države praktički nekažnjeno zloupotrebljavaju prava onih koji se nalaze pod njihovom kontrolom (vidi naprijed citiranu presudu u predmetu *Assenov i drugi protiv Bugarske*, str. 3290., stavak 102.).

132. Sud bilježi kako su, nakon što je istražni sudac obavijestio nadležno državno tužiteljstvo o navodima o zlostavljanju koje je podnositelj zahtjeva iznio na pripremnom ročištu, državne vlasti provele određene istrage o tim navodima (vidi stavke 37. do 41. ove presude). Sud se, međutim, nije uvjerio da su te istrage bile dostatno temeljite i djelotvorne da zadovolje naprijed navedene zahtjeve iz članka 3.

133. Sud prije svega primjećuje kako je istraga javnog tužiteljstva iz Livorna bila vrlo spora: nakon što su s podnositeljem zahtjeva dana 5. siječnja 1994. godine razgovor obavili karabinjeri, prošlo je četrnaest mjeseci prije nego što je s njime zakazan sljedeći razgovor u cilju otkrivanja odgovornih. Međutim, iz spisa je vidljivo kako je jedina radnja koja je poduzeta tijekom tog vremenskog razdoblja bila pribavljanje preslika (ne ispisa) fotografija čuvara koji su radili u Pianosi. Treba podsjetiti kako je tijekom čitavog tog razdoblja podnositelj zahtjeva i dalje bio zatvorenik u Pianosi.

134. Sud nalazi posebno znakovitim to što, iako je podnositelj zahtjeva dana 9. ožujka 1995. godine ponovio kako bi dotične čuware mogao prepoznati kad bi ih mogao vidjeti uživo, ništa nije učinjeno kako bi mu se to omogućilo, a samo devet dana kasnije, javno tužiteljstvo je zatražilo donošenje odluke o odbacivanju predmeta, koja je nakon toga i donesena, i to ne na temelju toga što su navodi bili neosnovani, već na temelju toga što oni koji su odgovorni nisu bili otkriveni.

135. Neaktivnost talijanskih vlasti još više izaziva žaljenje zbog činjenice da pritužba podnositelja zahtjeva nije bila jedina. Prijeporno su postupanje čuvara u Zatvoru Pianosa javno i energično osudile čak i državne vlasti (vidi stavke 42. do 45. ove presude).

136. U tim okolnostima, imajući na umu pomanjkanje temeljite i djelotvorne istrage o vjerodostojnim navodima podnositelja zahtjeva o tome da su ga zlostavljali čuvari kad je bio pritvoren u Zatvoru Pianosa, Sud smatra kako je došlo do povrede članka 3. Konvencije.

C. Navodno nečovječna i ponižavajuća narav prijevoza iz Pianose

137. Podnositelj zahtjeva je također naveo kako su uvjeti u kojima su zatvorenici prevoženi iz Pianose u druge zatvore bili nečovječni i ponižavajući.

138. Sud, međutim, primjećuje kako podnositelj zahtjeva nije pružio iscrpne informacije o tome koliko je puta bio prevožen iz Pianose, odnosno nije naznačio datume i točne uvjete tih prevoženja. Osim toga, on nije prigovarao ni uvjetima prijevoza nadležnim vlastima. Sud, kao i Komisija, stoga smatra kako nema dovoljno dokaza koji mu omogućuju da zaključi kako je u odnosu na to došlo do povrede članka 3.

.....